

Zbornik radova sa simpozija u povodu 90. obljetnice rođenja i 20. obljetnice smrti Mije Škvorca

Križevci, 3. listopada 2009., ur. Ivan Koprek, Zagreb, 2010., 280 str.

ĐURO ŠKVORC

Varaždinska ulica 34A
HR-48260 Križeci

Iz križevačkoga kraja potječu tri rimokatolička i tri grkokatolička biskupa. Posljednji je od njih pomoćni biskup zagrebački Mijo Škvorc, rođen 1919. godine u selu Ruševcu, a umro 1989. u Zagrebu

Da bi pridonijeli znanstvenom valoriziranju djela Mije Škvorca i iskazali dužno poštovanje prema njegovoj osobi, Udruga za promicanje znamenitih Križevčana »Dr. Stjepan Kranjčić«, Župa sv. Ane iz Križevaca, Povijesno društvo iz Križevaca, Filozofski fakultet Družbe Isusove iz Zagreba i Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije »Tkalčić« organizirali su znanstveni skup o biskupu Miji Škvorcu koji je bio sastavni dio dvodnevnog obilježavanja 90. obljetnice rođenja i 20. godišnjice smrti, u Križevcima 2. i 3. listopada 2009..

Na skupu je izloženo dvadesetak radova, a u *Zborniku* ih je objavljeno četrnaest.

Sadašnji župnik župe svetog Petra u Svetom Petru Čvrstecu Jakov Golomeić, iz koje potječe Mijo, predstavio nam je povijest župe, svećenike koji su djelovali u župi i one koji su rođeni u njoj. Od sedam svećenika pet je iz obitelji Škvorc. Kako je prvi svećenik iz te obitelji, Grgur Škvorc, rođen 1691. godine, dokaz je da je obitelj Škvorc na bilogorskim brježuljcima obitavala u drugoj polovini 17. stoljeća te da je to područje ponovno naseljavano nakon prestanka upadanja Osmanlija

Đuro Škvorc predstavio je bibliografiju radova Mije Škvorca. Kako je Mijo tijekom svoga života pisao u različitim časopisima i godišnjacima, a potpisivao se različitim potpisima (29) s obzirom na zaduženja i funkcije u Crkvi, autor se ogradio da to najvjerojatnije nije »kompletna objavljena bibliografija Škvorčevih objavljenih radova, ali

je siguran putokaz kojim treba ići u daljnjem istraživanju«. Popisan je 461 rad, među kojima i šest monografija. Prvi je rad objavio 1935. godine, a posljednji su objavila njegova subraća isusovci 2003.

U radu *Dnevnici biskupa Mije Škvorca* Stjepan Razum upoznao nas je s pisanom ostavštinom, koja je pohranjena u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu (većina je ostale biskupove pisane ostavštine u arhivu Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, Jordanovac 110, Zagreb), a sastoji se od četiriju povelja, 17 svezaka dnevnika, 15 rokovnika, dviju omotnica pisama i bilježaka te starih korica navedenih dnevnika i bilježnica, koje su u požaru 1996. nagorjele.

Autor nas upoznaje da je biskup Mijo vodio dnevnik u razdoblju od siječnja 1972. do 29. prosinca 1988. i u tom razdoblju ispisao 16 svezaka dnevnika s 5328 stranica, koje je obrojčio, osim dodatnog sveska (2.a). Sadržaj je dnevnika raznovrstan, npr. razmišljanje za bogojavljenku propovijed, o velikim zagrebačkim župama itd. Rukopis je u dnevnicima uredan. Praznine u Mijinim dnevnicima nastale su zbog česta poboljšavanja, zauzetosti poslovima, umorom ili ponekad nemarom. Dnevnici su manje oštećeni u spomenutom požaru (zahvatio prostoriju u kojoj su čuvani dnevnici, jugozapadna kula nadbiskupskoga dvora). U radu je vrlo vrijedno što nam priređeni autorovi prilozi omogućuju lakše snalaženje unutar pojedina noga sveska dnevnika.

Sljedeća tri rada bave se obračunom komunističkih vlasti s mladim isusovcem Mijom Škvorcem od 1952. do 1960. godine. To je razdoblje biskupova života najdetaljnije obrađeno i obuhvaća najveći dio zbornika.

Miroslav Akmadža u radu nas upoznaje s manje poznatom optužnicom protiv Mije Škvorca početkom 1960., za razliku od prijašnje optužnice iz 1954. godine, koja je završila presudom. Sva perfidnost i pokvarenost komunističkih vlasti vidljiva je na primjeru te optužnice. Optužnica je bila tako konstruirana da prisili nadbiskupa Franju Šepera (naslijedio Alojzija Stepinca na čelu Zagrebačke nadbiskupije nakon njegove smrti 1960. godine) »da od njih zatraži neku uslugu kako bi pokazali dobru volju za suradnju s Crkvom, želeći pokazati da je Stepinac bio jedini krivac za loše crkveno-državne odnose«. Znali su da Franjo Šeper jako cijeni Škvorca te da će se zauzeti za njega. U tome su uspjeli. Ova izmišljena optužnica bila je dokaz da je sudstvo bilo izvršitelj političkih odluka.

Drugi rad nosi naslov *Mijo Škvorc u vrijeme zatvora i najtežih optužbi*. Autor rada Ivica Hrastović obrazlaže vrlo temeljito točku po točku prve optužnice od 8. studenoga 1954.: obrambeni govor Mije Škvorca koji je održao u sudnici na kraju sudbene rasprave u Zagrebu 7. svibnja 1955., obrambeni govor Mijina odvjetnika dr. Zlatka Katunarića na kraju sudskog procesa, sudbenu presudu i žalbu na presudu koju je napisao navedeni odvjetnik. Kraće obrazlaže drugu optužnicu iz ožujka 1960. i iznosi razloge odustajanja od sudskoga procesa po drugoj optužnici. Rad je popraćen priložima u kojima su dva dokumenta s pregledom osuđenih svećenika, časnih sestara i crkvenih dužnosnika svih vjeroispovijedi u Narodnoj Republici Hrvatskoj od 1944. do 1951. godine.

Treći rad, pod biblijskim naslovom *Nikakve krivice ne nalazim na ovome čovjeku*, autora Željka Karaule, približio nam je obračun komunističkih vlasti s isusovcem Mijom u razdoblju od 1952. do 1960., njegovo nepokolebljivo ustrajavanje u oponiranjima režimu te borbu za slobodu vjere i javne riječi. Sredstvo kojim se služio, bile su propovijedi kojima je Mijo »nastojao dizati moral i vjeru u hrvatskom narodu za koji je smatrao da je njegov položaj u Jugoslaviji izrazito nepovoljan«. Kako zaključuje autor, drugo zatvaranje i novi sudski proces izbjegao je zbog viših državnih interesa: približavanja Jugoslavije Svetoj Stolici početkom 60-ih godina 20. stoljeća, promjena u

politici Katoličke crkve prema komunističkim zemljama tijekom i nakon Drugoga vatikanskoga koncila. Rad je popraćen s pet priloga: optužnica od 8. studenoga 1954. (ovdje prenesena djelomično, bez obrazloženja), obrambeni govor p. Mije Škvorca 7. svibnja 1955., sudbena presuda o. Miji Škvorcu 12. svibnja 1955. (prenesena djelomično, bez obrazloženja) i dva pisma Mije Škvorca poslana roditeljima iz Stare Gradiške, 7. veljače. i 10. lipnja 1957.

O. Tonči Trstenjak u radu *Biskup Mijo Škvorc i mediji* na osnovi arhivske građe, ali i slušanjem Mijina kolegija *Evangelisationis media – Evangelizacija kroz medije* 1967./1968. godine na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, zaključuje: »Mediji koje je pratio, osobito film, bili su za njega pogled u dušu svjetla i prigoda za proširenje osobnih kulturnih potreba. Ali sve u službi evanđelja i njegove poruke.« U cjelini Mijo je bio »klasični propovjednik koji je veoma držao do pravila i kulture govornišva«.

Škvorca su posebno zanimali vizualni mediji, film i novonastupajuća televizija. Smjela je autorova prosudba da je preuzimanjem biskupskog mjesta 1970. godine počela Mijina kulturna stagnacija.

U radu *Biskup Mijo Škvorc o Mariji u Marijanskoj godini, Duhovi 1987. – Velika Gospa 1988.*, Željko Vegh upoznaje nas s enciklikom *Redemptoris Mater (Otkupiteljeva Majka)*, koju je objavio papa Ivan Pavao II. godine 1987., kojom je proglasio Marijansku godinu. Biskup Mijo dao je svoj doprinos Marijanskoj godini objavljivanjem 23 teksta (a ne 22, kako navodi autor, op. Đ. Š.) koji su kontinuirano izlazili u prvoj polovini 1988. godine u *Glasi Koncila*. U drugoj polovini 1988. biskup je objavio knjigu *Najvjernija Odvjetnica naše Crkve, našeg naroda, naše obitelji, našeg srca*, u kojoj su preneseni ti tekstovi i dodani novi, tako da ih je ukupno bilo trideset. Autor navodi da su tekstovi u *Glasi Koncila* pisani jednostavno i jasno, namijenjeni »običnom vjerniku«, ali s nakanom da otkriju najdublje vjerske istine. Da je biskup 1988. godine prepoznao buduće velike nevolje koje su se kotrljale prema hrvatskom narodu, vidljivo je u naslovu knjige, gdje biskup određuje Mariju prije svega kao odvjetnicu Crkve

i hrvatskog naroda. Zaključuje da je navedena knjiga osobito i važno djelo hrvatske mariologije, »jedno od najemotivnijih djela hrvatske mariološke literature«, te da bi knjigu svakako trebalo ponoviti u kvalitetnijem izdanju »uz prateći tekst koji bi knjigu smjestio u povijesno razdoblje kada je objavljena, jer baš zbog povijesnog konteksta ona je iznimno vrijedna«.

Anto Mišić u radu *Filozofska ostavština Mije Škvorca* predstavlja nam filozofsku ostavštinu koja je pohranjena s ostalom Mijinom pisanom ostavštinom (22 kutije) u arhivu Hrvatske pokrajine Družbe Isusove na Jordanovcu. Spisi s filozofskom tematikom količinski zauzimaju prostor jedne kutije, a autor ih dijeli na sljedeće tematske skupine: a) spisi za nastavu, b) sažetci i prikazi pročitanih knjiga, c) razne teme – osobito filozofske, d) »filozofski fragmenti« ili »filozofija u fragmentima«. Svaku tematsku skupinu detaljno predstavlja. Navodi da je velik problem filozofske građe u tome što je vrlo teško utvrditi da li je »ono što je sačuvano u arhivskoj građi Mije Škvorca, (...) uistinu njegovo, kada je to napisano, zašto je napisano«... Zaključujući rad, autor navodi da je ovaj tekst »samo prvi pokušaj prikaza filozofske ostavštine, opterećen (...) svim »početničkim« slabostima«.

U radu *Svjetlo vjere i vjera prosvjetiteljstva* Ivan Koplek pokušava nam približiti razmišljanja biskupa Mije Škvorca o Immanuelu Kantu kao vjernom prijenosniku ideja prosvjetiteljstva. Navodi da biskup u svojim spisima korektno iznosi i tumači Kantove postavke, no ne želi ni prešutjeti neke njegove zablude. Škvorc Kantu kao svjedoku prosvjetiteljstva zamjera »ekscentričnu vjeru u razum i slobodu«. Koplek nam pokušava približiti razmišljanja biskupa Mije Škvorca o razumu i vjeri. Škvorc dokazuje da bezvjeraca u stvarnosti nema, da je naš razum prvi pravi ključ da se otključaju vrata Transcendentnoga, da je uloga volje u vjeri velika i da nema vjere bez srca jer je srce istoznačnica za ljubav.

Božidar Nagy u studijskom članku *Biskup Mijo Škvorc i blaženi Ivan Merz* približava nam doprinos Mije Škvorca u informativnome biskupijskom procesu za beatifikaciju Ivana Merza. Članak dijeli u dva dijela. U prvom dijelu

upoznaje nas s biskupom Mijom Škvorcem kao velikim štovateljem blaženog Ivana Merza već od rane mladosti. Tu on vidi razloge biskupove kasnije djelatne zauzetosti u tijeku i dovršavanju biskupijskoga informativnog procesa, o čemu govori u drugom dijelu članka. Članak je popraćen prilogom *Svetac zagrebačkog asfalta*, koji je Mijo objavio u jedanaestom broju *Glasa Koncila* 1966. godine.

U članku *Krist i Crkva u djelima biskupa Mije Škvorca* Marijan Steiner predočio je dvije biskupove knjige koje najbolje oslikavaju Mijino predanje Kristu i zauzetost za Crkvu. To su knjige: *Isus – Spasitelj, životni put i tajna osobe i Jeruzalem ili Antiohija, Isusova Crkva na svom gotovo dvotisućljetnom povijesnom hodu*. Nakon detaljne analize svake knjige autor zaključuje da su ova »dva kapitalna djela na hrvatskom jeziku iz kristologije i ekleziologije koncipirana originalno i cjelovito. Napisana su elegantnim i čitljivim stilom, pristupačna onome koji se zanima za dotične teme.«

Biskup Mijo Škvorc bio je glasoviti govornik, složili su se svi predavači na simpoziju *Biskup Mijo Škvorc – život i djelo*, bez obzira na to s koje su strane promatrali njegov život i stvaralaštvo. Da ta prosudba stoji, potvrdio je Branimir Stanić u radu *Mijo Škvorc – glasoviti govornik*. Analizirajući četiri sačuvane audiosnimke propovijedi na misama u bazilici Srca Isusova u Zagrebu 1978. i 1979. i fotografsku dokumentaciju *Glasa Koncila* vezanu uz biskupa Miju Škvorca, donosi zaključak da je biskup bio izvrstan govornik. U analizi Mijina govorništva služio se sljedećim kriterijima: glas, neverbalni znakovi i retoričko oblikovanje. Glas i izgovor: nema govorne mane, rabi standardni opći izgovor, vješto prilagođuje izričaj različitim tipovima teksta koji interpretira, koristi se učenim i uglađenim govornim stilom. Neverbalni znakovi: Mijo pokazuje blagost i susretljivost dok sluša druge, i autoritativnost, ozbiljnost i govornički žar dok govori. Retoričko oblikovanje: pokazuje znanje koje manifestira analogijama, potkrjepljujući slike podacima, činjenicama, citatima i brojevima. Na kraju autor sugerira da bi trebalo nastaviti s daljnjim istraživanjima, korištenjem pisane ostavštine njegovih propovijedi kao i izlaganja, sa svrhom učenja novih naraštaja iz jedinstvene Mijine govorničke škole.

Posljednji rad *Biskup Mijo kao pjesnik*, rad Vladimira Horvata, daje kronološki pregled nastajanja biskupovih pjesama, gdje i kako se čuvaju, te naznačuje njihovu bogatu tematiku i poetsku strukturu. Autor navodi »da se dosada smatralo da je ispjevao četrdesetak pjesama, uglavnom duhovnog i crkvenog sadržaja«, ali da ih ima više od 300. Kao primjer vjerskih i rodoljubnih pjesama Horvat je izdvojio pjesmu *Križevci (pod zaštitom bl. Marka Krizina)*, koja je posebno važna nama Križevčanima. Zaključujući rad, konstatira da je Mijo Škvorc bio »rođeni pjesnik« te da bi

trebalo te pjesme objaviti kako bi se mogle znanstveno proučavati i vrijednovati.

U 13 opsegom razmjerno kratkih znanstvenih priloga (jedna bibliografija radova) *Zbornik* je djelomično prikazao Škvorca i njegovo djelo. Nedostaje djelovanje Mije kao pomoćnoga zagrebačkog biskupa i mladenačko doba. Ipak zbornik ima veliku vrijednost jer je iz zaborava istrgnuo biskupa Miju Škvorca i utro put daljnjem proučavanju njegova djela.